

UDK 004.738.5:37.01

Originalan naučni rad

Primljeno: 21.12.2025.

Prihvaćeno za objavljivanje: 31.12.2025.

DOI: <https://doi.org/10.46630/gped.2.2025.2>

PEDAGOŠKE VREDNOSTI KORIŠĆENJA DRUŠTVENIH MREŽA U VASPITANJU I OBRAZOVANJU

Brane Mikanović¹

Departman za pedagogiju, Filozofski fakultet, Univerzitet u Banjoj Luci

Aleksandar Pavlović

Nezavisni istraživač

Apstrakt: Društvene mreže su svakodnevica savremenog čoveka i prate ga u svim sferama života i rada. Uticaj i doprinos istih na vaspitanje i obrazovanje još uvek nije jasno vidljiv u pedagoškim i vaspitno-obrazovnim politikama na našim prostorima. Pedagoška nauka ima prihvatljiva naučna saznanja o mogućnostima korišćenja društvenih mreža u nastavi i za vreme učenja. Efekti njihove primene još uvek su kod nas simbolično istraženi.

Cilj istraživanja je da se ispituju stavovi učenika o pedagoškim vrednostima korišćenja društvenih mreža u nastavi. U istraživanju je primenjena deskriptivna metoda sa skalom procene kao instrumentom. Na uzorku od 280 učenika osnovne škole primenjena je skala Likertovog tipa – *Skala stavova o pedagoškim vrednostima društvenih mreža*. Skala je sastavljena od četiri subskale: *Pozitivna uloga društvenih mreža u vaspitanju*, *Negativna uloga društvenih mreža u vaspitanju*, *Uloga društvenih mreža u obrazovanju* i *Stavovi o korišćenju društvenih mreža*. Relijabilnost na nivou celog instrumenta iznosi $\alpha=0,92$, što ukazuje na visoku pouzdanost instrumenta.

Rezultati istraživanja pokazuju da su stavovi učenika o pedagoškim vrednostima korišćenja društvenih mreža u procesu vaspitanja približno ujednačeni i da se statistički značajno ne razlikuju u odnosu na većinu socio-pedagoških obeležja kada su u pitanju stavovi o: pozitivnoj ulozi društvenih mreža u vaspitanju, o negativnoj ulozi društvenih mreža u vaspitanju, o ulozi društvenih mreža u obrazovanju i o korišćenju društvenih mreža.

Ključne reči: društvene mreže, pedagoške vrednosti, stavovi, učenici osnovne škole, vaspitanje, obrazovanje.

Uvod

Ubrzani tempo tehnološkog razvoja značajno je uticao na promene u vaspitanju i obrazovanju, odnosno u nastavi. Konceptcija vaspitno-obrazovnog i nastavnog procesa danas je nezamisliva bez upotrebe interneta, te društvenih mreža koje su

¹ brane.mikanovic@ff.unibl.org

postala naša svakodnevica. Korišćenje društvenih mreža i društveno umrežavanje kanališe novi način komuniciranja među učenicima te se stvara nova forma društvenosti iz koje proizilaze novi obrasci ponašanja i društvenog povezivanja. „Društvene mreže i društveno umrežavanje nisu novi koncepti, već u različitim oblicima postoje oduvek” (Kušić, 2010: 103). Suštinska razlika je u tome da se interakcija iz realnog sveta reflektuje u virtuelni svet. Svedoci smo da se korišćenju društvenih mreža i interneta uopšte u vaspitanju pripisuju brojni nedostaci. „Ovakav odnos prema internetu može da ima različite negativne posledice među koje spada zanemarivanje socijalnih aktivnosti, komunikacije, zdravlja, zahteva na poslu ili u školi, kao i promena navika u ishrani i spavanju” (Dinić, Petrović, Zotović Kostić, Milovanović, Mihić, 2021: 24).

Nastavnici sa većim profesionalnim iskustvom, ne prihvataju promene lako, te rade onako kako su naučili. Tradicionalnu nastavu još uvek prepoznamo po dominantnom frontalnom obliku rada i jednosmernoj komunikaciji između nastavnika i učenika. Takvi uslovi nastave u današnje vreme nisu pogodni za razvoj i napredovanje učenika, posebno ako se uzme u obzir da su učenici nedovoljno aktivni i motivisani za rad i učenje. Pod uticajem društvenih promena menja se položaj nastavnika i učenika u vaspitno-obrazovnom procesu (Bandur, 1985).

Deca i mladi su aktivni korisnici društvenih mreža. Oni su kreatori medijskih sadržaja jer snimaju i distribuiraju video snimke, objavljuju fotografije itd. „Korisnici društvenih medija neće biti samo tu da čitaju sadržaj nego da ga i stvaraju” (Kunić, Vučković-Matić, Sindik, 2016: 110). Vaspitno-obrazovni proces u školi nije moguće izolovati od društvenih uticaja koje omogućavaju društvene mreže. Zbog toga smatramo da je izuzetno važno utvrditi stavove učenika o pedagoškim vrednostima korišćenja društvenih mreža u nastavi, što i jeste u fokusu ovog rada.

Teorijski okvir

Prvo ćemo se ukratko osvrnuti na medije. Medije u nastavi moguće je koristiti dvojako: refleksivno i produktivno. Refleksivna upotreba medija podrazumeva podsticanje učenika na razmišljanje o sadržaju, porukama i kritici dostupnih informacija. Produktivna upotreba medija odnosi se na mogućnost učenika da samostalno kreiraju vlastita dela kao što su filmovi, video zapisi, da komuniciraju u različitim grupama. Kako bi učenici shvatili mogućnosti medija u nastavi te značaj njihove adekvatne upotrebe važno je da nastavnici idu u korak sa vremenom, da prate tehničko-tehnološka dostignuća, te da učenicima kroz različite aktivnosti predoče potrebna znanja o medijima. Od krucijalnog značaja je pravilan izbor medija, te poštovanje određenih principa upotrebe medija na osnovu kojih su određene smernice upotrebe istih. Principi upotrebe medija u nastavi su: *odmerenost* (odnosi se na kvalitativno-kvantitativni princip upotrebe medija); *uzastopnost i postupnost* (podrazumeva kontinuiranu upotrebu medija u nastavi kako bi učenici formirali naviku samostalne upotrebe medija te sticali kompetencije za učenje, te bili spremni na kontinuirano učenje); *pravovremenost* (odnosi se na pravovremenu

upotrebu medija prilikom tumačenja nastavnih sadržaja); *potpunost* (podrazumeva da se mogućnosti upotrebe medija u nastavi iscrpe u potpunosti s ciljem efikasnog učenja); *ekonomičnost i racionalnost* (podrazumeva da nastavnik pre realizacije nastave proceni kada, koje i koliko medija uključiti u aktivnosti tokom nastave); *spretnost* (podrazumeva da nastavnik medije pre upotrebe isproba te stekne uvid u pravilnu upotrebu istih) i *kombinovanost* (odnosi se na optimalno kombinovanje manjeg broja medija različitih modaliteta kako bi se izbeglo zasićenje od istih kod učenika), (Kliček, 2020). Polazeći od toga da većina današnje dece odrasta uz internet i savremene tehnologije, ne čudi nas što se stvara potreba za inkorporiranjem društvenih mreža u savremeni vaspitno-obrazovni proces (Dinić i ostali, 2021).

Pomoću društvenih mreža kao što su *Facebook, WhatsApp, Viber, YouTube* itd. nastavnici imaju mogućnost da iste koriste u svrhu kreiranja grupnih razgovora gde grupa učenika koja radi na istom zadatku komunicira na daljinu sa nastavnikom koji im upućuje određene sugestije s ciljem postizanja rezultata u zavisnosti od sadržaja koji treba usvojiti.

Važno je istaći da društvene mreže nisu korisne samo učenicima nego i nastavnicima. Pomoću društvenih mreža, stranica i grupa dostupna je široka lepeza kreativno-inovativnih mogućnosti, predloga, igara i metodičkih predloga kako da se nastava obogati i u konačnici bude kvalitetnija. Zadatak nastavnika jeste kontinuirana težnja da učenicima na kreativan način predstave nastavne sadržaje posredstvom društvenih mreža. „One mogu uvesti promene u model nastavnog procesa preobražavajući učenje u pametne čvorove unutar dinamične i međuzavisne mreže učenja” (Tomaš, 2014: 309).

Značaj upotrebe društvenih mreža u nastavi, za nastavnika, ogleda se u mogućnosti obaveštavanja učenika o domaćim zadacima, primanja izrađenih domaćih zadataka, izrade kvizova za učenike, i ostvarivanja svakodnevne komunikacije sa učenicima (Jojić, 2016). Pomoću društvenih mreža, učenici mogu da kreiraju grupe u okviru kojih pomažu jedni drugima, razmenjuju informacije, te sarađuju. Bez obzira na prednosti društvenih mreža koje su evidentne, postoje i kritike na račun korišćenja istih. Nedostatak komunikacije lice u lice definiše se kao jedna od većih manjkavosti upotrebe društvenih mreža. Takav pristup u komunikaciji može uticati na redukovanu sposobnost tumačenja povratne informacije (Primorac, Primorac Bilaver, 2022). Još se kao negativan aspekt društvenih mreža navode netolerancija, gubitak samokontrole i zanemarivanje obaveza. Evidentni su i problemi poput lošeg sna, loših prehrambenih navika, ukočenost leđa i vrata i nadražene oči (Tomljenović, 2022).

U pedagoško-psihološkom i didaktičko-metodičkom smislu, nastavu je potrebno konstantno inovirati. Koncept poučavanja na tradicionalan način bio je usmeren samo na učionicu. Danas je ambijent u kome se realizuje nastava u potpunosti promenjen i sve više se insistira na brojnim kontekstima, kao i na tome da se nastava izvodi u kontekstualnom okruženju. Društvene mreže predstavljaju važan segment takve nastave, omogućavaju nove komunikacijske oblike između učenika i nastavnika. Zbog motivacije i efikasnijeg učenja, nastavnici treba da svoj pristup radu modifikuju, te na taj način efikasnije odgovore obrazovnim potrebama učenika

(Живковић, 2022). Savremena nastava otvara brojne mogućnosti upotrebe društvenih mreža za učenje i deljenje korisnih sadržaja. Učenici uz pomoć različitih digitalnih alata imaju mogućnost da povezuju različite predmete i nastavne sadržaje. Kada se govori o obrazovnoj dimenziji društvenih mreža ne treba zaboraviti da je cilj svakog obrazovanja transfer znanja. U obrazovnim ustanovama kao što su škole, transfer znanja obično teče na relaciji nastavnik – učenik. „Društvene mreže kao najšire zastupljen alat medijalizovane komunikacije omogućavaju ljudima povezivanje i razmenu informacija putem platformi koje podržavaju tekstualne poruke, video formate, audio formate i slikovne formate” (Primorac, Primorac Bilaver, 2022: 102). Po svemu sudeći, upotreba društvenih mreža u savremenoj nastavi predstavlja novu tehnološku paradigmu koja je bazirana na težnji da učenicima pruži bogato okruženje za učenje. Koncept obrazovanja u kome su integrisane društvene mreže brzo se razvija i postaje sve popularniji. Tako se stvara novi oblik obrazovanja, pa se norme ponašanja, te uslovi za odvijanje nastave menjaju. „Ambivalentnost društvenih mreža očituje se u tome što društvene mreže pružaju niz prednosti, od komunikacijskih do vaspitno-obrazovnih, no za mladu osobu postoji i veliki spektar potencijalnih rizika kao posledica korišćenja društvenih mreža” (Miliša, Čelik i Spasenovski, 2022: 130). To znači da društvene mreže poseduju potencijale za nastavu i učenje pri čemu je važno usmeriti učenike na ispravnu upotrebu istih. Novi koncept obrazovanja karakteriše prelaz iz tradicionalnog u savremeni koji je obogaćen digitalnim tehnologijama. Jedna od savremenih funkcija nastavnika danas je da uvek treba da budu spremni za nastavni rad u neizvesnim okolnostima. Imajući u vidu da je učenje kontinuirani celoživotni proces važno je da prosvetni radnici idu u korak sa promenama i razvojem tehnologije. Za uspešnu nastavu koja je osavremenjena upotrebom medija i društvenih mreža važan preduslov su osposobljeni i kompetentni nastavnici. Društvene mreže se svakim danom sve više integrišu u sferu pedagoške nauke. „Danas su društvene mreže jedno od najkorišćenijih onlajn alata, kako u svakodnevnom životu, tako i na poslu i u školi” (Popović, 2022: 83). Društvene mreže su odlična podloga za razvoj saradničkog učenja. Integracija društvenih mreža u obrazovne programe otvara prostor za učenje i poučavanje što omogućava rad na sebi, oplemenjenost komunikacije te kooperativnosti u vaspitno-obrazovnom procesu. Korišćenje društvenih mreža u pedagoške svrhe omogućava deci i mladima interaktivno učenje, međusobnu saradnju sa nastavnicima tokom nastave i pristup informacijama koje im mogu biti od koristi i podstaći razvoj kritičkog mišljenja.

Rezultati pojedinih istraživanja idu u prilog činjenici da učenici *Facebook* ne koriste samo radi zabave, nego da ta društvena mreža ima potencijal koji doprinosi oplemenjivanju akademske uspešnosti koje se prepoznaju kroz određene pedagoške strategije te sadržaje učenja (Miliša, Čelik i Spasenovski, 2022). Na našim prostorima nije bilo kompleksnijih istraživanja koja se bave tematikom pedagoških vrednosti upotrebe društvenih mreža u osnovnoj školi. Ipak, jedno retkih, već pomenuto istraživanje Spasenovskog, Čelika i Miliše (2022), došlo je do interesantnih podataka koji govore da dve trećine učenika osnovnoškolskog uzrasta u Hrvatskoj ima računar i pristup internetu te da ih roditelji ne nadziru i ne ukazuju na zaštitu ličnih podataka. U okviru navedene populacije 75% ispitanika ima kreiran *Facebook*

profil iako zakonski gledano pre 13 godine ne smeju imati aktiviran profil. Iz godine u godinu vreme provedeno na društvenim mrežama se konstantno povećava. Oko 69% populacije pristup internetu ima u toku 24 sata neograničeno, dok preostali procenat populacije na društvenim mrežama boravi do tri sata dnevno. Interesantan podatak do koga se došlo u ovom istraživanju ukazuje na to da deca koja provedu tri ili više sati dnevno na društvenim mrežama imaju lošiji školski uspeh u odnosu na decu koja provode na društvenim mrežama pola sata dnevno.

Istraživanje pod nazivom *Korišćenje društvenih mreža kod učenika osnovne škole* koje je realizovala grupa autora (Kunić i ostali, 2017) na uzorku od 258 učenika viših razreda osnovne škole u Dubrovniku je pokazalo da većina učenika uspešno koristi računar i društvene mreže svakodnevno, te za pristup društvenim mrežama najčešće koriste telefon. Najviše društvene mreže koriste u svrhu zabave, manjim delom u obrazovne svrhe. Oko 90% učenika ima profil na nekoj društvenoj mreži. Ispitanici uglavnom navode da društvene mreže koriste za komunikaciju sa prijateljima, ređe za sticanje novih prijateljstava. Podaci do kojih se došlo ukazuju na to da većina ispitanika, njih 82,67% poseduje računar, dok 17,33% ne poseduje. Neograničeni pristup internetu svakodnevno ima 65,32% učenika, dok nekoliko puta sedmično pristup ima njih 19,82%. Nekoliko puta mesečno pristup internetu ima 3,60% učenika, retko pristupa internetu 9,46%, te 1,80% uopšte nema pristupa internetu. Kada je u pitanju učenje, odnosno pristup internetu u svrhu učenja, ispitanici navode da su retke te situacije. Najčešće pristupaju internetu i društvenim mrežama zbog filmova, muzike te komunikacije. *Facebook* upotrebljavaju najviše, zatim *Instagram*, pa *Twitter* i ostale društvene mreže.

Autorke Diklić, Nakić i Šošić (2018) su sprovele istraživanje sa namerom da ispituju obrazovnu ulogu društvenih mreža u medijskom obrazovanju. One zaključuju da bi decu trebalo podsticati pored upotrebe društvenih mreža u svrhu zabave da iste koriste i u obrazovne svrhe. Istraživanje je sprovedeno sa ciljem da bi se dobili rezultati koji pokazuju koliko učenika osnovne škole poseduje profile na društvenim mrežama, da li ih koriste u obrazovne svrhe, komuniciraju li putem društvenih mreža sa nastavnicima itd. Uzorak su činili učenici sedmih i osmih razreda osnovne škole iz Dubrovnika (106 ispitanika) i Zagreba (402 ispitanika). Utvrđeno je da većina učenika poseduju više od jednog profila na društvenim mrežama. Od toga najveći broj ispitanika koristi *Instagram* i *Snapchat* 45,78%, *Facebook*, *Instagram* i *Snapchat* 30,12%, dok 3,54% ispitanika ima otvoren samo jedan profil na društvenoj mreži. Istraživanje je pokazalo da 81% učenika koriste društvene mreže za učenje, 8 % je odgovorilo da to čine ponekad, a 11% ispitanika ne koriste društvene mreže kao alat za učenje.

Zanimljivo je i istraživanje Masleše (2015) koje je imalo za cilj da ispita korišćenje društvenih mreža u obrazovne svrhe od strane učenika i nastavnika. Uzorak su činili učenici od 5. do 8. razreda koji pohađaju dvije škole u Petrovcu na Mlavi. Ispitano je 350 ispitanika, od toga 84 iz seoske i 266 učenika iz gradske škole. Pored 350 učenika, ispitano je i 43 nastavnika koji predaju različite predmete. Kada je u pitanju profil na nekoj društvenoj mreži, 297 anketiranih učenika ili 84,86% je odgovorilo da ima profil, dok je 53 ili 15,14% negiralo da ima profil na nekoj

društvenoj mreži. Rezultati govore u prilog tome da učenici iz gradske škole češće koriste društvene mreže u odnosu na učenike iz seoske sredine. Oko 48,21% učenika su se izjasnili da koriste društvene mreže u školi.

Analiza rezultata prikazanih istraživanja pokazala je da postoje različita shvatanja učenika o društvenim mrežama i njihovim vaspitno-obrazovnim mogućnostima. Neminovno je da su društvene mreže svakodnevnica i sastavni deo života dece i mladih. Oni ih koriste u različite svrhe. Međutim, da bi upotreba društvenih mreža u vaspitno-obrazovnom procesu poprimila značajne razmere neophodno bi bilo obezbediti odgovarajuće uslove, tj. osposobiti nastavni kadar za primenu društvenih mreža u nastavi. Potreban je veći broj istraživanja u ovoj oblasti kako bi se detaljnije analizirale vaspitno-obrazovne mogućnosti društvenih mreža unutar savremenog vaspitno-obrazovnog procesa.

Metodologija istraživanja

Na osnovu proučavanja i kritičke analize relevantne literature i potreba savremene prakse smatrali smo da je značajno istraživati problem kompleksnog odnosa društvenih mreža i vaspitanja u osnovnoj školi. Konkretna *predmet* istraživanja predstavlja identifikovanje stavova učenika o pedagoškim vrednostima korišćenja društvenih mreža u nastavi. *Cilj istraživanja* je da se ispituju stavovi učenika o pedagoškim vrednostima korišćenja društvenih mreža u nastavi. Na osnovu definisanog cilja konkretizovana su četiri istraživačka zadatka:

1. Identifikovati da li se stavovi učenika o pozitivnoj ulozi društvenih mreža u vaspitanju statistički značajno razlikuju u odnosu na njihova socio-pedagoška obeležja;
2. Ispitati da li se stavovi učenika o negativnoj ulozi društvenih mreža u vaspitanju statistički značajno razlikuju u odnosu na njihova socio-pedagoška obeležja;
3. Utvrditi da li se stavovi učenika o ulozi društvenih mreža u obrazovanju statistički značajno razlikuju u odnosu na njihova socio-pedagoška obeležja;
4. Identifikovati da li se stavovi učenika o korišćenju društvenih mreža statistički značajno razlikuju u odnosu na njihova socio-pedagoška obeležja.

U ovom istraživanju definisana je jedna opšta i četiri pojedinačne hipoteze. *Opšta hipoteza* glasi – Postoji statistički značajna razlika između stavova učenika o pedagoškim vrednostima korišćenja društvenih mreža u nastavi u odnosu na njihova socio-pedagoška obeležja. Pojedinačne hipoteze su definisane prema konkretizovanim zadacima.

U istraživanju su korišćene: *metoda teorijske analize i sinteze* i *deskriptivna metoda*. Primenjena je tehnika *skaliranja* i jedan istraživački instrument – *Skala stavova o pedagoškim vrednostima društvenih mreža – SSPVDM*. Skala je sastavljena

od 80 iskaza. Ukupna relijabilnost skale iznosi $\alpha=0,92$ što ukazuje na visoku pouzdanost. Skala se sastoji od četiri subskale, od kojih svaka ima po 20 iskaza. Prva subskala – *Pozitivna uloga društvenih mreža u vaspitanju* ima relijabilnost $\alpha=0,83$; druga subskala – *Negativna uloga društvenih mreža u vaspitanju* ima relijabilnost $\alpha=0,83$; treća subskala – *Društvene mreže i obrazovanje* ima relijabilnost $\alpha=0,90$ i četvrta subskala – *Stavovi o korišćenju društvenih mreža* ima relijabilnost $\alpha=0,76$.

Istraživanjem je obuhvaćeno 280 ispitanika, učenika sedmog, osmog i devetog razreda osnovne škole u Republici Srpskoj. Istraživanje je realizovano u četiri osnovne škole: JU OŠ „Gornja Slatina” u Gornjoj Slatini, JU OŠ „Srbija” u Crkvini, JU OŠ „Obudovac” u Obudovcu i JU OŠ „Šamac” u Šamcu. Istraživanje je realizovano u aprilu 2024. godine.

Struktura uzorka u odnosu na pol obuhvata 133 ili 47,5% ispitanika muškog pola i 147 ili 52,5% ispitanika ženskog pola. U odnosu na razred u istraživanju je učestvovalo 82 ili 29,3% učenika sedmog, 96 ili 34,3% osmog i 102 ili 36,4% učenika devetog razreda. Prema strukturi uzorka u odnosu na školski uspeh učenika, u istraživanju je učestvovalo 75 ili 26,8% odličnih, 108 ili 38,6% vrlo dobrih, i 97 ili 34,6% dobrih učenika. Od ukupnog broja ispitanika na selu živi 193 ili 68,9%, dok u gradu živi 87 ili 31,1% učenika. Prema strukturi uzorka u odnosu na zaposlenost roditelja kod 88 ili 31,4% učenika zaposlen je samo jedan roditelj, kod 142 ili 50,7% zaposlena su oba roditelja i kod 70 ili 17,9% učenika oba roditelja su nezaposlena. Kada je u pitanju pristup internetu, 203 ili 72,5% učenika imaju neograničen pristup internetu, dok 77 ili 27,5% imaju vremenski ograničen pristup internetu.

Statistička obrada podataka izvršena je primenom paketa *SPSS 20.0 for Windows* pri čemu smo izračunavali frekvenciju (N) i procenite (%), aritmetičke sredine (M) i standardnu devijaciju (SD), razlika aritmetičkih sredina (*t* - omer) i analizu varijanse (F test).

Analiza i interpretacija rezultata istraživanja

Analizu istraživanja prikazaćemo prema redosledu definisanih istraživačkih zadataka. Njima je predviđeno da se identifikuju stavovi učenika osnovne škole o: pozitivnoj ulozi društvenih mreža u vaspitanju, o negativnoj ulozi društvenih mreža u vaspitanju, o ulozi društvenih mreža u obrazovanju i uopšte o korišćenju društvenih mreža.

Pozitivna uloga društvenih mreža u vaspitanju

Stavovi učenika o pozitivnoj ulozi društvenih mreža treba da iskažu njihova shvatanja kako one mogu doprineti razvoju kako u društvenom tako i u vaspitnom kontekstu. Analiza stavova učenika omogućava bolje razumevanje korišćenja društvenih mreža i njihovih obrazovnih potencijala. U *Tabeli 1.* prikazani su stavovi učenika o pozitivnoj ulozi društvenih mreža u odnosu na pristup internetu, jer je samo u odnosu na to socio-pedagoško obeležje utvrđena statistički značajna razlika.

Tabela 1.

Stavovi učenika o pozitivnoj ulozi društvenih mreža u odnosu na pristup internetu

	Pristup internetu	N	M	SD	<i>t</i>	df	Sig.
Pozitivna uloga društvenih mreža u vaspitanju	Neograničen	203	67,06	11,54			
	Ograničen	77	60,62	10,77	4,24	278	0,01**

****Nivo statistički značajne razlike – 0,01**

Na osnovu prethodne tabele prikazani su podaci koji predstavljaju stavove učenika o pozitivnoj ulozi društvenih mreža u vaspitanju u odnosu na pristup internetu. Zanimljivo je da pozitivnije stavove imaju učenici koji nemaju ograničen pristup internetu, ali i to da su stavovi učenika koji imaju ograničen pristup internetu homogeniji (približniji). Vrednosti u tabeli nam pokazuju da se stavovi učenika o pozitivnoj ulozi društvenih mreža znatno razlikuju. Na osnovu statističkih pokazatelja ($t=4,24$, uz $df=278$ i stepen sigurnosti $Sig.=0,01$) uočavamo da između stavova učenika o pozitivnoj ulozi društvenih mreža u vaspitanju u odnosu na pristup internetu postoji statistički značajna razlika na nivou statistički značajne razlike 0,01.

Kada su u pitanju ostala socio-pedagoška obeležja, podaci do kojih smo došli nam govore da se stavovi učenika o pozitivnoj ulozi društvenih mreža u odnosu na pol, razred, školski uspeh, mesto stanovanja i zaposlenost roditelja ne razlikuju statistički značajno. Iz tih razloga ćemo navesti statističke pokazatelje koji se odnose na stavove učenika u odnosu na svaku od prethodno navedenih varijabli. Pomoću statističkih pokazatelja ($t=-1,08$, uz $df=278$ i $Sig.=0,28$) za pol, ($F=1,30$, uz $df=2$ i $Sig.=0,27$) za razred, ($F=0,84$, uz $df=2$ i $Sig.=0,43$) za školski uspeh, ($t=0,99$, uz $df=278$ i $Sig.=0,21$) mesto stanovanja i ($F=1,32$, uz $df=2$ i $Sig.=0,27$) za zaposlenost roditelja, vidimo da ne postoji statistički značajna razlika između stavova učenika o pozitivnoj ulozi društvenih mreža u vaspitanju i navedenih socio-pedagoških obeležja učenika.

Smatramo da su ovakvi nalazi pozitivni, jer je u pedagoškom i uopšte društvenom smislu izuzetno bitno da se bez obzira na socio-pedagoška obeležja stavovi učenika kada je u pitanju procena o pozitivnoj ulozi o društvenim mrežama u vaspitanju ne razlikuje statistički značajno. Na izvestan način, takvi rezultati nam ukazuju na približnu ujednačenost ne samo stavova, već i mnogih drugih statusnih obeležja učenika, bez obzira na njihova trenutna socio-pedagoška obeležja. Utvrđena statistički značajna razlika o pozitivnoj ulozi društvenih mreža u odnosu na pristup internetu implicira potrebu za dodatnim istraživanjima, posebno u smislu šta je sadržina i razlog korišćenja društvenih mreža, posebno u strukturi učenika koji imaju ograničen pristup korišćenja interneta, a time i društvenih mreža.

Prva hipoteza glasila je: Postoji statistički značajna razlika u stavovima učenika o pozitivnoj ulozi društvenih mreža u vaspitanju s obzirom na njihova socio-pedagoška obeležja. Na osnovu statističkih pokazatelja možemo konstatovati da je prva hipoteza delimično potvrđena.

Negativna uloga društvenih mreža u vaspitanju

Analiza stavova učenika o negativnoj ulozi društvenih mreža u odnosu na socio-pedagoška obeležja korisna je za identifikovanje problema i razvoj strategija koje imaju za cilj smanjenje negativnih efekata uticaja društvenih mreža na učenike. U *Tabeli 2.* prikazani su stavovi učenika o negativnoj ulozi društvenih mreža u odnosu na mesto stanovanja, jer je statistički značajna razlika utvrđena samo u odnosu na to socio-pedagoško obeležje.

Tabela 2.

Stavovi učenika o negativnoj ulozi društvenih mreža u odnosu na mesto stanovanja

	Mesto stanovanja	N	M	SD	<i>t</i>	df	Sig.
Negativna uloga društvenih mreža u vaspitanju	Selo	193	54,16	13,33	1,68	278	0,01**
	Grad	87	51,44	10,56			

** Nivo statistički značajne razlike – 0,01

Na osnovu prikazanih podataka vidimo da se stavovi učenika u odnosu na mesto stanovanja statistički značajno razlikuju. Statistički pokazatelji ($t=-1,68$, uz $df=278$ i stepen sigurnosti $Sig.=0,01$) ukazuju na to da između stavova učenika o negativnoj ulozi društvenih mreža u vaspitanju u odnosu na mesto stanovanja postoji statistički značajna razlika na nivou statistički značajne razlike 0,01. U *tabeli 3.* prikazani su podaci o stavovima učenika o negativnoj ulozi društvenih mreža u odnosu na pristup internetu.

Tabela 3.

Stavovi učenika o negativnoj ulozi društvenih mreža u odnosu na pristup internetu

	Pristup internetu	N	M	SD	<i>t</i>	df	Sig.
Negativna uloga društvenih mreža u vaspitanju	Neograničen	203	52,34	12,60	-2,12	278	0,03*
	Ograničen	77	55,90	12,23			

* Nivo statistički značajne razlike – 0,05

Evidentno je da se stavovi učenika o negativnoj ulozi društvenih mreža u vaspitanju statistički značajno razlikuju kada je u pitanju pristup internetu. Na osnovu statističkih pokazatelja ($t=-2,12$, uz $df=278$ i stepen sigurnosti $Sig.=0,03$) vidimo da između stavova učenika o negativnoj ulozi društvenih mreža u vaspitanju u odnosu na pristup internetu postoji statistički značajna razlika na nivou statistički značajne razlike 0,05. Učenici koji imaju neograničen pristup internetu, a time i mogućnosti korišćenja društvenih mreža, imaju negativnije stavove o negativnoj ulozi društvenih mreža, što na određen način ukazuje na to da možemo zaključiti da ti učenici imaju izraženiju kritiku kada su u pitanju opasnosti od korišćenja društvenih mreža.

Na osnovu statističkih pokazatelja ($t=-0,63$, uz $df=278$ i $Sig.=0,53$) za pol, ($F=2,38$, uz $df=2$ i $Sig.=0,09$) za razred, ($t=0,66$, uz $df=2$ i $Sig.=0,52$) za školski

uspeh i ($F=0,13$, uz $df=2$ i $Sig.=0,87$) zaposlenost roditelja možemo konstatovati da između stavova učenika o negativnoj ulozi društvenih mreža u vaspitanju u odnosu na prethodno navedene kontrolne varijable (socio-pedagoška obeležja) ne postoji statistički značajna razlika.

Druga pomoćna hipoteza kojom se pretpostavlja da očekujemo da postoji statistički značajna razlika u stavovima učenika o negativnoj ulozi društvenih mreža u vaspitanju s obzirom na njihova socio-pedagoška obeležja, delimično je potvrđena.

Uloga društvenih mreža u obrazovanju

Analiza stavova učenika o ulozi društvenih mreža u obrazovanju u odnosu na socio-pedagoška obeležja omogućava uvid kako i na koji način učenici koriste društvene mreže u obrazovnom kontekstu, odnosno u nastavi i za vreme učenja. U *Tabeli 4.* prikazani su podaci o stavovima učenika o ulozi društvenih mreža u obrazovanju u odnosu na školski uspeh.

Tabela 4.

Stavovi učenika o društvenim mrežama i obrazovanju u odnosu na školski uspeh

	Školski uspeh	N	M	SD	F	Df	Sig.
Uloga društvenih mreža u obrazovanju	Odličan	75	70,73	14,13	5,53	2	0,01**
	Vrlo dobar	108	67,42	13,87			
	Dobar	97	63,60	14,22			
	Ukupno	280	66,98	14,28			

**** Nivo statistički značajne razlike – 0,01**

Vrednosti u tabeli pokazuju da se stavovi učenika o ulozi društvenih mreža u obrazovanju razlikuju. Prema statističkim pokazateljima ($F=5,53$, uz $df=2$ i stepen sigurnosti $Sig.=0,01$) zaključujemo da postoji statistički značajna razlika između stavova učenika o ulozi društvenih mreža u obrazovanju u odnosu na školski uspeh, na nivou statistički značajne razlike 0,01. U *Tabeli 5.* prikazani su podaci o stavovima učenika o ulozi društvenih mreža u obrazovanju u odnosu na pristup internetu.

Tabela 5.

Stavovi učenika o ulozi društvenih mreža u obrazovanju u odnosu na pristup internetu

	Pristup internetu	N	M	SD	t	df	Sig.
Uloga društvenih mreža u obrazovanju	Neograničen	203	69,09	14,39	4,13	278	0,01**
	Ograničen	77	61,41	12,46			

**** Nivo statistički značajne razlike – 0,01**

Na osnovu prikazanih podataka uočljivo je da se stavovi učenika o ulozi društvenih mreža u obrazovanju razlikuju. Statistički pokazatelji ($t=4,13$, uz $df=278$ i stepen sigurnosti $Sig.=0,01$) pokazuju da između stavova učenika o ulozi društvenih mreža u obrazovanju u odnosu na pristup internetu postoji statistički značajna razlika na nivou 0,01.

Polazeći od statističkih pokazatelja ($t=-1,25$, uz $df=278$ i $Sig.=0,21$) za pol, ($F=2,11$, uz $df=2$ i $Sig.=0,12$) za razred, ($t=1,48$, uz $df=278$ i $Sig.=0,64$) za mesto stanovanja i ($F=0,10$, uz $df=2$ i $Sig.=0,90$) zaposlenost roditelja evidentno je da ne postoji statistički značajna razlika između stavova učenika o ulozi društvenih mreža u obrazovanju u odnosu na prethodno navedena socio-pedagoška obeležja.

Utvrđeni nalazi impliciraju da školski uspeh učenika još uvek ukazuje na važnost ove kontrolne varijable, posebno kada je u pitanju obrazovanje, nastava i učenje. Odlični učenici imaju pozitivne stavove, što implicira da su na izvestan način i najsvesniji mogućnosti primene društvenih mreža u obrazovanju, u nastavi i za vreme učenja. Na tu mogućnost implicira i nalaz da pozitivnije stavove u ulozi društvenih mreža u obrazovanju imaju učenici koji imaju neograničen pristup internetu.

Treća pomoćna hipoteza kojom se očekuje da postoji statistički značajna razlika između stavova učenika o ulozi društvenih mreža u obrazovanju s obzirom na njihova socio-pedagoška obeležja je manjim delom potvrđena.

Korišćenje društvenih mreža

Ispitivanje stavova učenika o korišćenju društvenih mreža u odnosu na socio-pedagoška obeležja doprinosi boljem razumevanju kako pojedini faktori oblikuju percepciju učenika kada su u pitanju društvene mreže i njihovo korišćenje. U *Tabeli 6.* prikazani su podaci o stavovima učenika o korišćenju društvenih mreža u odnosu na pol.

Tabela 6.

Stavovi učenika o korišćenju društvenih mreža u odnosu na pol

	Pol	N	M	SD	T	df	Sig.
Korišćenje društvenih mreža	Muški	133	63,01	10,94			
	Ženski	147	65,42	10,11	-1,91	278	0,56

Interesantno je da kada je u pitanju korišćenje društvenih mreža u odnosu na pol, negativnije i homogenije stavove imaju ispitanici muškog pola. Prema statističkim pokazateljima prikazanim u prethodnoj tabeli ($t=-1,91$, uz $df=278$ i stepen sigurnosti $Sig.=0,56$) ipak vidimo da između stavova učenika o korišćenju društvenih mreža u odnosu na pol učenika ne postoji statistički značajna razlika. Ovakvi nalazi impliciraju na to da su ispitanici muškog pola više svesni opasnosti i negativnosti korišćenja društvenih mreža nego ispitanici ženskog pola, ali da se razlike nisu pokazale statistički značajnim.

Pomoć statističkih pokazatelja koji se odnose na stavove učenika o korišćenju društvenih mreža u odnosu ($F=1,56$, uz $df=2$ i $Sig.=0,21$) na razred, ($F=0,71$, uz $df=2$ i $Sig.=0,49$) na školski uspeh, ($t=1,18$, uz $df=278$ i $Sig.=0,86$) na mesto stanovanja, ($F=1,00$, uz $df=2$ i $Sig.=0,36$) na zaposlenost roditelja i ($t=0,71$, uz $df=279$ i $Sig.=0,48$) na pristup internetu, vidimo da ne postoji statistički značajna razlika između stavova učenika o korišćenju društvenih mreža u odnosu na navedena socio-pedagoška obeležja.

Četvrta pomoćna hipoteza kojom je pretpostavljeno da ne postoji statistički značajna razlika u stavovima učenika o korišćenju društvenih mreža s obzirom na njihova socio-pedagoška obeležja, u potpunosti je potvrđena.

Zaključak

U teorijskom delu rada analizirana su novija istraživanja o društvenim mrežama, njihovim potencijalima, te mogućnostima primene u savremenom vaspitno-obrazovnom procesu. Dosadašnja saznanja ukazuju na to da društvene mreže imaju obrazovne potencijale i pozitivne vrednosti, čiju primenu u procesu obrazovanja, u nastavi i za vreme učenja i dalje treba unapređivati i usavršavati.

Vrednost ovog istraživanja sastoji se u saznanjima koja omogućavaju proširivanje dosadašnjih saznanja o pedagoškim vrednostima društvenih mreža u procesu vaspitanja i obrazovanja, kao i u većem broju pedagoških implikacija za praktična postupanja nastavnika i učenika u vaspitno-obrazovnom, odnosno nastavnom procesu i uopšte za vreme učenja. Utvrđene statistički značajne razlike između stavova učenika o pedagoškim vrednostima korišćenja društvenih mreža u vaspitanju i obrazovanju u odnosu na manji broj kontrolnih varijabli, odnosno socio-pedagoških obeležja učenika, ukazuju na potrebu novih istraživanja.

Poželjno je da nastavnici pristupaju nastavnom radu i vaspitno-obrazovnom procesu tako da utvrde koji bi nastavni sadržaji bili pogodni da se obrađuju uz pomoć društvenih mreža kako bi i učenici uočili prednosti takvog koncepta nastave gdje bi i sami imali aktivnu ulogu. Stvaranjem takve atmosfere upoznali bi mnoge pozitivne vrednosti i mogućnosti društvenih mreža. U školi se može stvarati okruženje koje će učenike podsticati da uče koristeći društvene mreže i njihove mogućnosti kako bi brže i lakše usvajali potrebno znanje i kako bi više bili motivisani za nastavu i učenje. Vaspitno-obrazovnu praksu moguće je unaprediti ukoliko nastavni kadar pokrenemo i zainteresujemo za promene, ako eliminišemo stereotipan način rada, te obezbedimo uslove za odvijanje nastave uz pomoć društvenih mreža i interneta. Zasigurno takav koncept nastave omogućava da učenik bude aktivan učesnik vaspitno-obrazovnog procesa. U budućnosti treba kreirati programe stručnog usavršavanja nastavnika u oblasti primene društvenih mreža u nastavi.

Zbog utvrđenih negativnih uticaja društvenih mreža ne treba odustajati od njihove primene u vaspitno-obrazovnom, odnosno nastavnom procesu, jer svi akteri savremenog vaspitanja treba duboko da budu svesni toga da se nalazimo u eri medijskog vaspitanja, koje se menja, usavršava i koje će uz korišćenje veštačke inteligencije u budućnosti doprineti tome da se uči u novim društvenim i pedagoškim kontekstima, ali i u novim kontekstualnim sredinama.

Litertura

- Bandur, V. (1985). *Učenik u nastavnom procesu*. Veselin Masleša.
- Diklić, J., Nakić, M., & Šošić, D. (2019). Edukativna uloga društvenih mreža u medijskom odgoju djeteta. *Communication Management Review*, 4(1), 178-195. <https://doi.org/10.22522/cmr20190146>
- Dinić, B., Petrović, J., Zotović Kostić, M., Milovanović, I., & Mihić, V. (2021). *Rizična upotreba društvenih mreža kod adolescenata*. Filozofski fakultet Novi Sad. <https://digitalna.ff.uns.ac.rs/sites/default/files/db/books/978-86-6065-650-8.pdf>
- Kliček, J. (2020). *Mediji i njihova uloga u nastavi* (Diplomski rad). Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet. <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:856526>
- Kunić, I., Vučković Matić, M., & Sindik, J. (2017). Korišćenje društvenih mreža kod učenika osnovne škole: The use of social networks among elementary school population. *Sestrinski glasnik*, 22(2), 152-158. <https://doi.org/10.11608/sgnj.2017.22.032>
- Kušić, S. (2010). Online društvene mreže i društveno umrežavanje kod učenika osnovne škole: Navike Facebook generacije. *Život i škola*, 54(24), 103-125. <https://files01.core.ac.uk/download/pdf/14432234.pdf>
- Miliša, Z., Čelik, A., & Spasenovski, N. (2022). Antidruštveni aspekti i važnost pedagogizacije društvenih mreža. In A. Zovko, N. Vukelić, & I. Miočić (Eds.), *Prema postpandemijskom obrazovanju: Kako osnažiti sustav odgoja i obrazovanja* (pp. 129-147). Filozofski fakultet Rijeka.
- Milošević, S. (2019). Medijske kompetencije u školi. In *Zbornik Mes* (5). Banja Luka: BLC. <https://doi.org/10.7251/BLCZB0219077M>
- Popović, G. (2022). Korišćenje društvenih mreža i navike učenja učenika srednje škole. *Bjelovarski učitelj: Časopis za odgoj i obrazovanje*, 27(1-3), 82-88. <https://hrcak.srce.hr/file/424887>
- Primorac, M., & Bilaver Primorac, I. (2022). Društvene mreže i interpersonalna komunikacija: Stavovi studenata o interpersonalnoj komunikaciji u digitalnome okružju. *Hum: Journal of the Faculty of Arts at the University of Mostar*, 17(27), 96-118. <https://doi.org/10.47960/2303-7431.27.2022.96>
- Tomaš, S. (2014). Oblikovanje nastavnih sadržaja na društvenim mrežama u visokoškolskom obrazovanju. *Školski vjesnik*, 63(3), 309-326. Split: Filozofski fakultet. https://www.ffst.unist.hr/_download/repository/4_Suzana_Tomas.pdf
- Tomljenović, M. (2022). *Uloga društvenih mreža u razmjeni materijala za učenje* (Diplomski rad). Filozofski fakultet, Zagreb. <https://repozitorij.ffzg.unizg.hr/object/ffzg:6488/FILE0>
- Живковић, М. (2022). На раскршћу између традиционалне и савремене наставе. *Годишњак за педагогију*, 7(1), 59-69. Ниш: Филозофски факултет. <https://doi.org/10.46630/gped.1.2022.5>

PEDAGOGICAL VALUES OF USING SOCIAL NETWORKS IN EDUCATION

Brane Mikanović

Department of Pedagogy, Faculty of Philosophy, University of Banja Luka

Aleksandar Pavlović

Independent researcher

Abstract: Social networks are a part of modern man's everyday life and accompany him in all spheres of life and work. The influence and contribution of the same on upbringing and education is still not clearly visible in pedagogical and educational policies in our region. Pedagogical science has acceptable scientific knowledge about the possibilities of using social networks in teaching and during learning. The effects of their application are still symbolically explored in our country.

The aim of the research is to examine students' attitudes about the pedagogical value of using social networks in teaching. A descriptive method with an assessment scale as an instrument was used in the research. A Likert-type scale was applied to a sample of 280 elementary school students - Scale of Attitudes on the Pedagogical Values of Social Networks. The scale is composed of four subscales: Positive role of social networks in education, Negative role of social networks in education, Role of social networks in education and Attitudes about the use of social networks. Reliability at the level of the entire instrument is $\alpha=0.92$, which indicates high reliability of the instrument.

The results of the research show that students' attitudes about the pedagogical values of using social networks in the education process are approximately uniform and that they do not differ statistically significantly in relation to most socio-pedagogical characteristics when it comes to attitudes about: the positive role of social networks in education, the negative role of social networks in education, the role of social networks in education and the use of social networks.

Keywords: social networks, pedagogical values, attitudes, elementary school students, upbringing, education.